

پنجاه سال تأمین اجتماعی در ایران

دکتر محمدحسین شریف‌زادگان*

پنجاه سال فعالیت بیمه‌های اجتماعی در ایران و در نهایت تأسیس سازمان تأمین اجتماعی برای تحت پوشش قرار دادن همه کسانی که تحت پوشش هیچ نوع بیمه اجتماعی دیگری نیستند، دستاوردهای گسترده اجتماعی اقتصادی و فرهنگی برای جامعه ایران فراهم ساخته است. اگر توسعه اجتماعی را از مفاهیمی بدانیم که با چگونگی روش زندگی افراد جامعه پیوند نزدیک دارد و موجبات افزایش سطح زندگی عمومی را از طریق ایجاد شرایط مناسب و بهینه در زمینه‌های فقرزدایی، تغذیه، بهداشت، مسکن، اشتغال، رفاه اجتماعی، و تأمین اجتماعی فراهم می‌سازد، می‌توانیم بگوییم که توسعه اجتماعی جنبه‌های مختلف کنش متقابل است که در یک جامعه خاص همراه با توسعه تمدن رخ می‌دهد و مناسبات اجتماعی را ارتقا می‌بخشد. تأمین اجتماعی طی ۵۰ سال گذشته نگرش نیروی کار جامعه را به اشتغال، حمایت‌های اجتماعی، و اعتماد به جامعه و آینده‌نگری را متحول ساخته است. ارائه خدمات متنوع درمانی، بازنشستگی، و از کارافتادگی سبب شده است که بخش عمده جامعه ایران به سرنوشت مشترکی در دریافت خدمات اجتماعی و مطالبات خود از سازمان تأمین اجتماعی بیندیشد و این امر موجب بروز خیر جمعی در جامعه و تحقق نسبی به هم پیوستگی اجتماعی برای جامعه ایران شده است. مشارکت مردم در سامانه تأمین اجتماعی کشور توانسته است کمکی برای زمینه‌سازی تحقق مردم‌سالاری در ایران باشد چرا که مشارکت مردم در تأمین اجتماعی در یک جامعه مدنی تعریف

* رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی

شده بر اساس شرایط ایران می‌تواند یکی از مصادیق مردم سالاری تلقی شود. خواستگاه شکل‌گیری تقاضای اجتماعی در ایران در جامعه شهری، گروه‌ها و اقشار طبقه متوسط شهری است که حداقل در ۳۰ سال گذشته با رشد شهرنشینی در ایران، روند این تقاضا در حال افزایش چشمگیری بوده است. شکل‌گیری تدریجی امید به آینده، استحکام ساختار اشتغال در کارگاه‌ها، بروز مطالبات اجتماعی رو به تزاید در جامعه شهری، و تحقق به هم پیوستگی اجتماعی در واقع مصادیق توسعه اجتماعی در کنش‌های متقابل جامعه و مناسبات اجتماعی است.

توسعه اجتماعی زیر بنای تحولات یک جامعه و زمینه‌ساز محیط اصلی توسعه اقتصادی اجتماعی است، بنابراین تأمین اجتماعی در جامعه ما توانسته است طی ۵۰ سال گذشته به روند شکل‌گیری توسعه اجتماعی جامعه ایران کمک کند و از این رهگذر به ایجاد شرایطی که زمینه‌ساز محیطی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه باشد یاری رساند.

تأمین اجتماعی در جامعه نیمه سنتی و نیمه مدرن ایران فراز و فرودها و مشکلات زیادی را پشت‌سر گذاشته و برای سازگاری بهتر با تحولات جامعه ناگزیر محتاج اصلاح و تغییرات تدریجی و سنجیده است.

سازمان تأمین اجتماعی، به عنوان یکی از بزرگترین نهادهای اجتماعی ایران، باید بیش از گذشته راه شفاف‌سازی، پاسخگویی، و کارآمدی را با تکیه بر تجارب پنجاه ساله خود و تجارب بین‌المللی بپیماید تا بتواند تقاضاهای رو به گسترش اجتماعی ناشی از توسعه اجتماعی جامعه ایران را پاسخ گوید. تأمین اجتماعی نتیجه تحولات جامعه مدرن است و همواره برای حرکت و اصلاح و کارآمدی محتاج دانش فنی و اجتماعی مربوط به حوزه علمی خویش است. محدود بودن دامنه تحقیقات و مطالعات لازم در زمینه تأمین اجتماعی در ایران، موجب محدودیت دامنه شناخت علمی حوزه تأمین اجتماعی ایران شده است.

بی‌تردید تشویق و ترغیب دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی برای ورود به مقوله تأمین اجتماعی و طرح علمی مسائل آن و یافتن راه‌حل‌های مناسب توسعه در این بخش، می‌تواند در کارآمدی و اثربخشی این پدیده موثر بر حیات اجتماعی ملت ایران و ارتقای توسعه اجتماعی گام بسیار مفیدی به شمار آید.